

Türkmen edebiyaty, umumy-türk edebiýatynyň aýrylmaz bir bölegidir. Sebäbi, ýokarda-da belläp geçişimiz ýaly, türkmen milleti, türki halklaryň we türk dünýäsiniň iň gadymy agzalarynyň biri, hatda onuň köki hem gönezligidir diýsek-de öte geçdigimiz bolmaz. Hut şonuň üçin hem türkmen edebiýatyny we onuň beýik hem görnükli wekili Magtymguly Pyragynyň döredijiligini, umumy-türk edebiyaty bilen birlikde, hatda bütün Gündogar edebiyatynyň çygrynda ele alyp öwrenmelidiris. Biz munuň şeýledigini beýik şahyryň ölmez-yitmez diwanynda-da görýäris. Magtymgulynyň eserinde umumy-türk edebiýatynyň, ylaýta-da Ýusup Balasagunlynyň “Kutatgu-Biligi” (11-nji ýüzyýl), Ahmat Ýasawynyň “Diwany Hikmeti” (12-nji ýüzyý.), Rabguziniň “Kysasol-Enbiýasy” (14-nji ýüzyý.), şonuň ýaly-da Emeddin Nesiminiň, Alyşir Nowaýynyň, Muhammed Fuzulynyň we başgalaryň täsirini we zyny görýäris. Bulardan başga-da şahyryň bütün arap we pars dillerinde ýazylan edebiyat bilen-de doly tanyşdygy bellidir. Şu aşakdaky setirlere üns bereliň:

Jam göterip, baryp yetdim bir bapdan,
Hyrka geýip, il içinde san bolsam;
Tün içinde baryp beýtulla tapdan,
Zar ýyglaýan sahyplara hun bolsam.

Abu Sagyt, Omar Haýýam, Hemedany,
Ferdöwsi, Nyzamy, Hafyz Perwany,
Jelaleddin Rumi, “Jame ul-many”,
Alarnyň jaýynda men hem kän bolsam.

Damganyda ýörgen ussat Nowaýy,
“Çar diwany”, “Perhat-Şirin” zybany,
Zahyreddin Babur, “Mizan-owzany,
Gaşlaryna baryp men Mejnun bolsam.

Okyp bildim Sagdynyň men “Bostanyn”,
Gör, ne ajap Hakanynyň “Medýny”,
Istär men “Şahnama”, “Sakynamany”,
Halyf Omar birlen Süleýman bolsam.

Salaman Afsaly serhoş eýleşip,
Bahram Gury tutup, medhuş eýleşip,
Azadul-döwläni bir guş eýleşip,
Abu Mähfuz, Gyzy Aslan han bolsam.

Arbalet golunda, eý Magtymguly!

Rüsteme Isgender hiç tutmaz ýoly,
Ne bolsa, bilgeý sen ilat hyýaly,
Dertliler önünde men Lukman bolsam.

Bilşimiz ýaly, 18-nji ýüzyyla çenli Türk dünýäsiniň resmi edebiyatynda ulanylýan edebi dil, Arap-Täjik sözleri köp garyşan „Çagataý“ türkçesidi, hatda Magtymgulynyň kakasy Döwletmämmet Azady-da öz „Wagzy Azat“ kitabyny şol dilde ýazypdyr. Emma Magtymguly öňki däbi ýöretmegiň ýerine öz milletiniň ruhy dünýäsini has baýlaşdyrmak we gözýetimini has giňeltmek maksady bilen, halk köpçülügine düşnükly hem ruhuna uýgun şekilde „Türkmen milli edebiyaty“nyň düýbünü tutýar. Ol, bu ägirt uly hem çäksiz gymmatly işi durmuşa geçirmek üçin, mesnewi, murabbag, muhammes ýaly arap aruz istiliniň ýanynda, gadymy oguz däbi bolan goşuk (goşgy) istiline has agram berýär. Munuň üçin bolsa ol, bir tarapdan biziň baý halkdöredijiligimizde belki münlerçe ýyl ýaşap sünnälenip gelen halk aýdymlarymyzdan, atalar sözümyzden, hüwdilerimizden, lälelerimizden... egsilmez çeşme hökmünde peýdalansa, ýene bir tarapdan bolsa keseki sözleriň ýerine türkmen we beýleki türki halklaryň dillerinde bar bolan sözleri ulanmaga çalyşýar.

Bezirgen MAKSADOW
Türkmen döwlet
binagärlik - gurluşyk
institutynyň talyby